

מראי מקומות - בבא מציעא צ"ב

שלא יאכל יותר מדרך הפועלים, וכו'. וע"ש מש"כ באריכות ליישב כל זה.

(ד) **איכא בנייהו דר' אסי - ע' בריטב"א** שהק' על מה שהרי"ף לא הביא דברי ר' אסי לדינא, ולמה, הרי לא הביא הגמ' שום חולק על ר' אסי. ותי' דאף דר' אסי ס"ל דהכל תנאים כוותי' אזיל, מ"מ כיון דתלמודא סבר דפליגי בה תנאי, ואוקמה דלא כסתם מתני' לפום פירושא בתרא, מכלל דס"ל לתלמודא דליתא להא דר' אסי.

(ה) **פועל משלו הוא אוכל או משל שמים הוא אוכל - כ' השטמ"ק** בשם שיטה, דשאלה זו לא אתי לפי ר' אסי, דהא לדידי' דס"ל דאפי' לא שכרו אלא לבצור אשכול א' אוכל, ומוקמי' לה דאכיל ל' כולי, א"כ הרי ליכא משלו כלל, וא"כ ודאי משל שמים הוא אוכל, דלעצמו בצר ולא לבעל הבית, וע"ש מה שצידיד לדחות זה, וסיים בצ"ע.

(ו) **למאי נפק"מ, דאמר תנו לאשתי ובני - כ' רש"י** (ד"ה לדידי') דעל הצד דרק לדידי' זכי ל' רחמנא, היינו דכל זמן דלא מטא לדידי' לא זכי ל' דליתבה לאשתו ובניו. ומשמע מדבריו דלאחר דמטי לדידי', שפיר יכול ליתנם לאשתו ובניו (ורק אינו יכול לומר "תנו לאשתו ובני"). אולם ע' בתוס' (ד"ה אי) דכ' שלא זיכה לו הכתוב אלא מה שהוא לועס ואוכל, ואין לו כח ליתן כלום, ומשמע אפי' לאחר שמטי לדידי' אינו יכול ליתנה. והטור (חו"מ של"ז, ט"ז) הביא מח' לדינא, ופי' **הבית יוסף** בשם **חכם המרשים** דהביאור בשי' דס"ל דאינו יכול להאכיל לבני ביתו הוא משום דכל זיכוי אכילתו מפני תועלת בעל הבית הוא, וא"כ אין מקום בזה להתיר להפועל ליתן למשפחתו.

(ז) **ת"ש, ר' אלעזר חסמא אומר לא יאכל פועל יותר על שכרו, וחכמים מתירין, מאי לאו וכו' - העיר המהרש"א**, הא גם הי' יכול לפרש מח' ת"ק ור"א חסמא כן, שהרי אין בין ת"ק

(א) **אימא עד שתהא פורקת - דהיינו, דיכול** החמור לאכול רק כל זמן דהמשאוי על גבה, אבל כשפרקה אינה אוכלת. ופי' **הראב"ד** (הובא בשטמ"ק וברשב"א) דמה שאינה אוכלת הוא משום דכבר גמרה מלאכה במשאוי זה, ולאחר גמר מלאכה אינה אוכלת. אלא שהק', אמאי אינה אוכלת, וליהוי כפועל שאוכל בחזירתו מן הגת. ותי' דפועל כשאוכל בחזירתו מן הגת, לא ממה שפורק לגת הוא אוכל, שאותן כבר נעשית מלאכתן, אלא אוכל מן הגפנים שהוא פוגע בהם בחזירתו מן הגת, שאע"פ שאין עושין עדיין מלאכה בהם, כיון שעתידין לבצור אותם, אוכלין מהם אפי' קודם בצירה, ומשום התקנה (וע' ברשב"א מה שתמה בזה). **והריטב"א** תי' דלא תקנו כן אלא בפועל, כדי שלא יתבטל בשעת מלאכה, אבל בבהמה ליכא לתקוני הכי, דבדידה ליכא ביטול מלאכה. ובחי' הר"ן תי' על דרך זה, דבשלמא גבי פועל, איכא תקנתן של בעה"ב ע"י התקנה, דכיון דאכל בהליכתו מאומן לאומן, יתבייש מלאכול ג"כ בשעת מלאכה, אבל גבי חמור אי"ז שייך, וא"כ אין צורך בתקנה זו.

(ב) **ובלבד שלא יטול בידו ויאכילם - פי'** השטמ"ק בשם ר' יהונתן, דאם יאכילנה בידו, אז תאכל יותר מדאי, ואינו מוטל חובה על השוכר אותה להשביעה, אלא שלא לחסום אותה.

(ג) **איכא בנייהו אבל מלמדין - העיר הריטב"א** ישנים, האם אמרי' דת"ק ס"ל דאיסור הוא ללמדו, איזה טעם יהי' לאיסור זה, וכי לית ל' לת"ק דכ"א חייב להוכיח את חבירו לטובתו. ותי' דבאמת גם הת"ק ס"ל דמלמדין, רק דלא אשמעינן מתני' דמלמדין, והתנא בתרא הוסיף עליו דגם מלמדין, ובאמת אין מחלוקת בדבר. אולם ע' בשטמ"ק בשם ר' יהונתן דכ' "ואליבא דת"ק אסור ללמד אותו אפי' בדרך עצה, שאין לנו לעקור מה שנצטוינו מן התורה, והתורה זכתה לו". **וע"ע במעיני החכמה** שהעיר דלמה ימנעו מלשוכרו, הרי יכול להתנות עמו

דסבורים שהאב יכול לקוץ עליהם, ומשום כך נמנעים, ואפי' הודיעם, אינם בני מחילה [וק"ק מש"כ דאינם בני מחילה, הרי כבר כ' דכאן אין דין מחילה ממש אלא רק דבפועל אינם אוכלים].

אולם ע' במאירי דביאר דהקציעה מהני מדין תנאי, שיכול האב להתנות עם בעה"ב שלא יאכל לא הוא ולא הם, דאע"ג דמתנה ע"מ שכ' בתורה הוא, הרי בממון תנאו קיים, וכבר מחלו. ולדבריו הרי הקציעה חל למעשה, ושוב אין הגדולים יכולים לאכול, שכבר מחלו וחל התנאי. וכן הבין **המנחת חינוך** (תקע"ו, ט'), והק', איך שייך כאן מחילה, הרי כיון דאינו זוכה בה עד שאוכלה, א"כ נמצא דהו"ל דבר שלא בא לעולם, והרי לא מהני מחילה בדבר שלא בא לעולם. ולומר דמהני מדין סילוק, כ' המנ"ח דצריך שקידה רבה לדעת אם שייך לסלק מזכות שניתן לו מן התורה. ועוד העיר דלכאור' המשנה דקוצץ סתם משנה היא, וכר"מ, וא"כ לכאור' צריך להיות דס"ל דהתנאי אינו קיים אפי' בדבר שבממון. ועוד העיר על שי' הרמב"ם דס"ל דאינו יכול למכור דבר שאינו קצוב, א"כ מסתמא גם אינו יכול למחול דבר שאינו קצוב, וא"כ למה מהני מחילתו כאן, והניח כל זה בצ"ע.

א לא אי אמרת משלו הוא אוכל, קטנים נמי נקוץ להו- הק' הריטב"א, בשלמא עבדיו ושפחותיו הקטנים, וכן בתו הקטנה, שכרייהו דידי' הוא, אבל בנו הקטן, אפי' אם סומך על שלחנו, אין מעשה ידיו שלו, ורק תקנו להאב מציאתו, וא"כ איך שייך לומר דנקוץ לבניו הקטנים. ותי' דאולי אה"נ, הקו' רק מבתו ועבדיו. א"נ, דלעולם הו"ל האב על בנו הסמוך על שלחנו כמו אפוטרופוס, דאף דאין המעש"י שלו, אולם עליו לפקח על עסקיו, וא"כ שפיר יכול לקוץ לבנו. אולם ע' בשו"ת הרשב"א (מיוחסות, ק"ה) שהוכיח מסוגיין דבאמת כל שבנו סומך על שלחנו, תקנו לו רבנן שכירותו ומעשה ידיו משום איבה.

ד אי הכי, קטנים נמי נקוץ להו- הק' הרשב"א, מאי אי הכי דקאמר, הרי הוא נמי אוקים דמיירי דבמעלה להו מזונות מיירי. וכ' דאה"נ, אי הכי לאו דוקא הוא, ואינו לשון אי אמרת בשלמא. א"נ, י"ל דמאן דאקשי אי הכי

וחכמים אלא מה דאמרי' לעיל, ומ"ש ר"א חסמא וחכמים דנקט, וכ' שיש ליישב.

ח נזיר שאמר תנו לאשתי ובני אין שומעין לו, ואי אמרת משלו הוא אוכל, אמאי אין שומעין לו- הק' הרש"ש, למה אין ממעטין הנזיר משום דכתיב דישו, דהיינו דישו הראוי לו, ותי' דשאני נזיר דאי בעי יכול לשאול על נזירותו ויהי' ראוי לו.

ט ואם לא הודיעם, פודה ומאכילן- הק' ההגהות אשר"י (י"ג), למה צריך לפדות ולהאכילן, לימא בעה"ב דכיון דאינם רוצים להניח מלאכול, הרי כיון שהוא לא קיבל ע"ע לפדות בשבילם, א"כ יכול לחזור מלהשכירם. והוכיח מזה דאינו יכול לחזור בכה"ג, שיכולים הפועלים לומר אתה השכרתנו ולא הגדת לנו שדבר איסור הוא, ובחזקת היתר היינו תופסין, ולא כל כמינך למיהדר בך השתא.

י התם משום דמיחזי כמקח טעות- כ' השטמ"ק בשם הראב"ד, דודאי מקח טעות הוא, רק כיון דמשל שמים הוא, א"כ אי"ז התנאה שהתנה עמו, אלא חסד שמים הוא, וא"כ אין שייך בזה שיהי' נחשב מקח טעות ממש, אבל עכ"ז תי' הגמ' דעכ"פ מחזי כמקח טעות.

יא ואי אמרת משל שמים הוא אוכל, אמאי מעשר ומאכילן, איסורא לא זכי להו רחמנא- כ' המהר"ם דאיסורא כאן לאו דוקא, דאפי' אם הי' של היתר לא הי' הפועל אוכלו, משום דכבר נגמרה מלאכתו למעשר. וע' במהרש"א מהדו"ב שכ' דדברי המהר"ם דחוקים, וע"ש מש"כ לפרש באו"א.

יב קוצץ אדם ע"י עצמו, וכר'- הק' הרשב"א, מה שייך לשון קוצץ כאן, הרי ממ"נ, אי מחו, קציצתו לא מהני כלום, ואי שתקי ולא אכלי, פשיטא שאין בעל הבית חייב לשלם, שהרי לא מנעם מלאכול, רק שהם משכו ידיהם מלאכול, וגם מה לשון ידעי ומחלי דנקטי'. וכ' דאפשר משום סיפא נקטי', דקטנים שאין בהם דעת אין קוצץ עליהם לכתחלה, שמחמת קציצתו הם נמנעים מלאכול,

לא הי' מי שתי' לעיל דשניהם מיירי במעלה
להו מזונות, אלא לישנא דגמ' הוא דהק', בין
לאוקימתא זו ובין לאוקימתא קמייתא.

טו) צערייהו דבנו ובתו קטנים, לא זכי לי'
רחמנא- כ' השטמ"ק בשם הראב"ד דאף
דתקנו לו מעשה ידיהם ושכרם, מ"מ לא תקנו
לו הצער, ואלו רואין ואינן אוכלין, וממילא
מצטערים. ועוד תי' דעכשיו ס"ל להגמ'
דבאמת לא תקנו לאב שכרם של בניו הקטנים
בכלל, שהרי בא ע"י טירחא וצער [ולכאור' פשוט
דזהו רק בבניו ולא בבנותיו, דזה פשוט דשלו הוא מן התורה. ונמצא
דלפי הריטב"א שהבאנו לעיל דהשו"ט בהגמ' תלוי בהמח' ראשונים
שהבאנו לעיל, אם יש לאב שכר בנו הקטן או לא]. עוד כ'
הרשב"א דאף דלא תקנו לו צער של בנו ובתו
הקטנים, אולם בעבדיו ושפחותיו הקטנים
לא חיישי לצערם (ואף למ"ד דאינו צריך
להעלות להם מזונות דיכול לומר עשה עמי
ואיני זנך).